

מנחם מענדיל ויזניצר

בעמ"ח ספרי "תורת החסידים הראשונים"
מיסר יוריר מכון "נחלת צבי" בני ברק

הגאון הקדוש המקובל האלקי

רבי יוסף משה שפירא מזאלאזין זי"ע

בעמ"ח ספה"ק "ברית אברהם" עה"ת ו"באר מים" על הגש"פ

פ"א – אלה תולדות

הרב הגדול בוצינא קדישא^(א), חסידא ופרישא נר ישראל^(ב), יקירא קדישא^(ג), בוצינא דנהורא עילאי^(ד), צדיק יסוד עולם^(ה), הגאון הקדוש המקובל האלקי כקש"ת מוהר"ר **יוסף משה שפירא**^(ו) זצוקללה"ה מ"מ דק"ק **זבארוב**, ואח"כ תקע אהלו של תורה בק"ק **זאלאזין** המעטירה יע"א, ושם חלקת מחוקק ספון, בעמ"ח הספרים הקדושים "**ברית אברהם**" עה"ת, ו"באר מים" על הגש"פ. נולד בשנת תצ"ה לאביו הרבני התורני הירא והחרד לדבר ה' כש"ת מוהר"ר **אלקנה זצ"ל** ולאמו הרבנית הצדקת מרת **רייזל** ע"ה^(ז), ונקרא שמו בישראל "**משה**", אך ברבות הימים – כשנתיים קודם הסתלקותו – כאשר הכביד עליו חליו, הוסיפו לו את השם "**יוסף**", למרות שגם בנו נקרא **יוסף אלקנה** (עיין לקמן בפ"ה).

עוד משחר ימי ילדותו ניכר היה עליו כי לגדולות נוצר, התמדתו והתמסרותו ללימוד התורה ולעבודת ה', היתה בלי קץ וגבול, למעלה מהשגת וכוחות אנושי, ממש כאחד מהקדמונים, כאשר העיד עליו גאון דורו – דור דעה – הגאון רבי **אפרים זלמן**

- (א) לשונם הקדוש של הרה"ק בעל "אורח לחיים" מולאטשוב זי"ע, הרה"ק רבי בנימין זאב מזבארוזא זי"ע, הרה"ק בעל "עטרת צבי" מזיריטשוב זי"ע, והרה"ק רבי רוד משה מטשורטקוב זי"ע בהסכמותיהם.
(ב) לשונו הק' של הרה"ק מזבארוזא זי"ע הנ"ל בהסכמתו.
(ג) לשונו הק' של הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע בהסכמתו.
(ד) לשונו הק' של הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאריגורא זי"ע בהסכמתו.
(ה) לשון הוזהב של הגאון המפור' רבי צבי אורנשטיין זצ"ל לבוב בהסכמתו.
(ו) המקור היחידי ששם משפחת רבינו הק' זי"ע הוא "שפירא", הוא משני ההסכמות שנתן רבינו הק' זי"ע המובאים לקמן בפ"ז, ועיין לקמן בהערה אות ח'.
(ז) כ"כ רבינו הק' בעצמו בסוף הקדמתו כשחתם שמו בחרוזים, ומובא לקמן בפ"ו.

מרגליות זצ"ל מבראד בעל "מטה אפרים" ועוד, בהסכמתו הנפלאה, שכתב וזלה"ק: "...אפס כי זה האיש משה לו ידענו מה היה, כי מנעוריו היה שוקד על התורה ועל העבודה ומופלג בפרישות וחסידות... עד כי גוע לא סר תומתו וכאיש גבורתו בדעת נוספת, ורוח אלקים מרחפת, וכמה פעמים שמעתי ממנו דברים מתוקים מדבש וגופת, ובלי ספק אצלי שלא הרים משה את ידו כ"א בדברי חכמה ומוסר אשר המה שוים לכל נפש היפה... עכלה"ק.

על מקור מחצבתו אין לנו שום ידיעה, אבל שם משפחתו "**שפירא**", מורה כי יסודותו מהררי קודש ממשפחת שפירא המפוארת, שהיא אחת מג' המשפחות המיוחסות ביותר בכרם ישראל, ה"ה הורוביץ, מרגליות, שפירא, שמרן הבעש"ט הק' זי"ע העיד עליהם שהם נקיים מדור דור, בבחינת אשר כרת את אברהם, ושבותו ליצחק ויעמידה ליעקב^(ח). וכפי הנראה שגם משפחת רבינו הק' רבי **יוסף משה שפירא מזאלאזין** זי"ע, הוא ענף אחד ממשפחת שפירא זו המעטירה, אבל את סדר ההשתלשלות בפרטות אין אנו יודעים, גם עם מי בנה את ביתו ופרטים אחרים ושונים על ימי ילדותו לוטים בערפל.

כפי הנראה למד אצל אביו הגדול רבי **אלקנה זצ"ל**, וכמובא בספרו הק' "**ברית אברהם**" פר' ברכה (דף קל"ז ט"ב) וזלה"ק: "...ולא אכחיד אמרי קודש מה ששמעתי מפה קדוש אבא מאיר החסיד ז"ל, והוא כי לזה בא הרמז בתורה שהתחילה בעשרת הדברות באנכי, וסיימה ברעך, להורות כי תמיד יזכור האדם שכל מה שירצה לעשות לריעו הוא עושה לעצמו, כי רעך הוא אנכי, אנכי בעצמי ולי אני עושה, ובוזה לא יעשה לחבירו ולריעו מה דסני לו, וזהו ואהבת לרעך כמוך, א"כ אנכי לרעך כולל עשרת הדברות תחלה וסוף נעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו, ונודע כי התרי"ג מצוות נכללים בעשרת הדברות, כמו שהביא המאה"ג רש"י ז"ל בפ' שופטים וז"ל: ורבינו סעדיה פי' באזהרות שיסד לכל דיבור ודיבור מצות התלויות בו" עכלה"ק.

ובספרו "**באר מים**" על הגש"פ (ל, א) כותב על מאמרם ז"ל (ב"ב ט:): דהנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו מתברך בי"א ברכות, וז"ל: "שמעתי מאדוני אבי

(ח) שמן הטוב ח"ב אות ק"ו, ועיין בספר "דרכי צדק השלם" בחלק התולדות פ"א אות ו' (דף צו, ב), ובספר "לקוטי מהר"ם השלם" חלק התולדות פ"ב אות ב' (דף צו, ב). מרן הבעש"ט הק' זי"ע העיד את זה על משפחות אלו: א - "הורוביץ" היא משפחת הרה"ק רבי צבי מטשורטקוב זי"ע אביהם של האחים הק' הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ובעל הפלאה זי"ע. ב - "מרגליות" היא משפחת הרה"ק רבי מאיר מרגליות זי"ע מאוסטראה בעל "מאיר נתיבים" ג. - "שפירא" היא משפחת הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע.

ז"ל שאמר בשם רבו החריף מו' **יואל** ז"ל (ט) כי הנותן פרוטה וכו' ומפייסו ג"כ, הוא מתברך בכל הברכות הנ"ל דהיינו י"ז ברכות, וזה שאמר הכתוב (דברים טו, י) כי בגלל הדבר – היינו לפייסו ג"כ בדיבורים, הו"ה יברכך ה', פי' כמנין הו"ה היינו י"ז יברכך ה', ע"כ. וב"ברית אברהם" פר' ואתחנן (דף ק"כ ט"א) מביא ג"כ בשם אביו זצ"ל עיי"ש.

* * *

פ"ב – גדלותו וקדושתו

בכדי להשיג – ולו במקצת את גודל קדושתו ומסירות נפשו לתורה ועבודת השי"ת, ואף בשנות זקנתו היתה עבודתו הקדושה במסירות נפש נפלאה, בלהט ושרף אש קודש – ראוי להעתיק לשונו הזהב של חתן רבינו הק' זי"ע ה"ה הרה"ג רבי ישראל הלוי זצ"ל – ככתבו וכלשונו – כפי שכותב בהקדמתו לספרו "באר מים" על הגש"פ, וז"ל:

גורלו הנחיל לו אל – בתורה, והשכיל חכמה בינה ודעת, תורת ה' היתה בפייה ללמד לעמו תורה ומצוות. סקל המסילה הרים המכשלה, מעם סגולה, בתוכחה מגולה, אין כמוהו במעלה, מן הכל בלולה, בנגלה ובנסתר בחכמת הקבלה. כרכא דבי' כולא,

(ט) אין לנו ידיעה על מי הכוונה רבי יואל ז"ל הנזכר כאן.

יא

לחסידותו ופרישתו אין קץ ותכלה. נהורא עמי' שרי'. במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו וקטנותו, שבחו אין למלל. ומרגלא בפומי' תמיד, קטונתי מכל החסידים (בראשית לב, יא), פי' מה שהשכיל השם ית' אותי לראות קטנותי, זה הוא יותר אצלי מכל החסידים.

איש אלקים קדוש. לא ראינו בו כמעט לא אכילה ושתי' ולא שינה ולא שום תענוג גשמי, והי' סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמים, ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו. ולא עשה הקב"ה דבר עד אשר גילה סודו לעבדו, ויהי לנו לאות ולמופת, כי כמה פעמים הודיע אלינו וצוה אלינו להשמיע נדבות בעם, שיתנו כ"א כופר נפשו, ולא נח ולא שקט, והרבה והפציר בתפלה, ויחל משה עד שביטל הדינים מהעיר.

וראינו ביחוד גודל קדושתו וענותנותו, ולתבונתו אין חקר. עמד איש למטה נראה לו למעלה, למעלה נראה לו למטה. ורבים השיב מעון. תמיד מחשבתו היתה מדובקת למעלה. סתום וחתום נעלם מעין כל חי. ויהי כי ארכו לו הימים, והיה זקן גדול, ובעל יסורים היה מנעוריו, עכ"ל.

בכדי לראות גודל ענוותנותו של רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע, ראוי להעתיק כאן לשונו הק' בהסכמתו על הספה"ק "יסוד יצחק" הל' מילה מהרה"ק רבי יצחק אייזיק זצלה"ה שו"ב דכפר זורוויץ, שמתחיל הסכמתו וז"ל: "מעולם לא היה תמונת ידי על שום הסכמה בעולם" וכו', וזאת נכתב ביום י"ג שבט תק"ע, זאת אומרת כשכבר הי' זקן בן ע"ה שנה ומפורסם בדורו (ההסכמה במלואה מובאת לקמן בפ"ז).

* * *

פ"ג – בכבשונה של חסידות

זכה רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע לקשר דורות שלימים של חסידות, מתקופה הראשונה של התיסדות החסידות ועד ימי זקנותו שנשתלק בשנת תקע"ה, גם בספריו הק' מביא עשרות מאמרים מבני דורו מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שזכה לראותם ולהכירם, בשינוי לשונות, יש שמזכירים כ"שמעתי", ויש שמזכירים "שמעתי בשם". ולפי מבט העין בספריו נראה שדקדק בכתבו. בכל זאת קורות ימי חייו ותקופתו – רב הנסתר על הגלוי. ולכן גשתדל ללקט פרורים אחדים מספריו הקדושים בכדי לקבל לכה"פ איזה מושג ותמונה על מעמדו הרם ועל גדלותו וקדושתו של רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע בעיני בני דורו דור דעה.

יב

רבותיו הקדושים בחסידות היו: א – הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, וזאת מדמזכירו בספריו הק' כמה פעמים בתואר מו"ר, כגון: שמעתי ממור"ר הרב המגיד המפורסם מוה"ר יחיאל מיכל זללה"ה וכו' ^(י). ב – הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל "אורח לחיים", כיון שבהסכמתו על ספר "פרי חיים" על אבות מתארו "אדוני מורי ורבי" ^(יא) (מובא לקמן בפ"ו – עיי"ש). כמו"כ – כנראה – היה גם תלמידו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, דבספרו הק' (דף קמ"א ט"ג) כותב וזלה"ק: ושמעתי ממורי הרב מזעליחוב וכו'.

אמנם לפי הגראה זכה עוד רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע לראות פני השכינה ולקבל תורה מפי מורן קה"ק הבעש"ט הק' זי"ע, וזאת לפי הנזכר בספרו הק' בהפטורה לשה"ג (דף פ"ג ט"ד) וזלה"ק: "שמעתי מרבי ישראל בעש"ט זללה"ה כי אין הצדיק יכול לעלות" וכו', ובפרי"אמור (דף צ"ב ט"א) כתב וזלה"ק: "על דרך ששמעתי מהרב רבי ישראל בעש"ט זללה"ה ע"פ מכל פשעני" וכו' (אבל בשאר המקומות כשמוכיר את הבעש"ט זי"ע כותב רק "שמעתי בשם" – ודו"ק), ובכל זאת לא נחשב אצל רושמי הדורות בין תלמידי מורן הבעש"ט

(י) אלו הן המקומות שרבינו הק' זי"ע מזכיר את רבו הק' רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב בספריו הק': א – "ברית אברהם" פרי חיי (דף כא, א) ד"ה אשר לקחני מכית אבי, וז"ל: ושמעתי ממור"ר הרב המפורסם מ' יחיאל מיכל זללה"ה.

ב – שם פרי בחוקתי (דף צו, ב) ד"ה לא יחליפנו, וז"ל: בשם מור"ר הרב המגיד המפורסם זללה"ה. ג – שם פרי בהעלותך (דף קב, ג) ד"ה והאיש משה (המשך מטור הקודם), וז"ל: שמעתי ממור"ר הרב המגיד זללה"ה.

ד – שם (דף קג, א) ד"ה במדרש והאיש משה, וז"ל: ששמעתי ממור"ר הה"מ המפורסם מוה"ר יחיאל מיכל זללה"ה.

ה – "באר מים" חלק הנגלה (דף מט) ד"ה או יאמר כפשוטו, וז"ל: ששמעתי ממור"ר הרב המגיד זללה"ה. ו – שם חלק הנגלה (דף קה) ד"ה אחד מי יודע, וז"ל: ששמעתי ממור"ר הרב המפורסם המגיד זללה"ה. (יא) לפי"ז שגם הרה"ק בעל "אורח לחיים" זי"ע היה רבו, נראה שבאלו המקומות שהוא מזכיר את רבו בצירוף ברכת החיים, כנראה שהכוונה היא על רבו זה, כיון שרבו זה נסתלק אחר רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע ביום כ"ו טבת תקע"ו. ואלו הן המקומות הללו:

א – "ברית אברהם" פרי ירא (דף טז, ג) ד"ה יקח נא, וז"ל: שמעתי בשם המגיד ג"י. ב – שם פרי ויצא (דף כח, ג) על הפטרה ד"ה ועמי תלואים, וז"ל: ושמעתי ממ"ו הרב המגיד המפורסם ג"י.

ג – שם פרי דברים (דף קטז, א) בא"ד וז"ל: שמעתי תירוצן אמת מהרב המגיד ג"י. ולפי"ז מה שנדפס במהדורות החדשות (עיין לקמן הערה י"ד) מפתחות אישים מצויין על הרה"ק מזלאטשוב זי"ע, זה אינו כי יש כאלו שהכוונה על רבו בעל "אורח לחיים" זי"ע, ואין להחליפו בהרה"ק רבי ישכר דוב מזלאטשוב זי"ע בעל "מבשר צדיק" ועוד, כי הוא היה רב אב"ד בולאטשוב ולא המגיד, וגם כשמוכירו בספרו מתארו בשם הרב הגאון מזלאטשוב, ואלו הן:

א – "ברית אברהם" פרי בהעלותך (דף קב, א) וז"ל: ועד"ז שמעתי מהרב הגאון מזלאטשוב זצוק"ל. ב – שם פרי עקב (דף קכב, ב) וז"ל: ע"ד שכתבתי בפרשת בהעלותך בשם הרב הגאון מזלאטשוב זצוק"ל. ג – הגש"פ "באר מים" (דף לב, א) וז"ל: ועד"ז שמעתי מהרב הגאון החסיד דק"ק זלאטשוב זצוק"ל. יש לציין שכל ג' המקומות הנ"ל הינם אותו מאמר על הפסוק "כל עמה נאנחים מבקשים לחם" (איכה א, יא).

הק' זי"ע, דכשמוכירו לא מתארו בשם "מורי ורבי", וכמו"כ לגבי המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע שבפרי"א לך כתב (דף י"ב ט"ג) וזלה"ק: "על דרך ששמעתי מהרב הגאון החסיד המפורסם מ' דוב בער זללה"ה וכו', ואינו מתארו בתואר "מורי ורבי" ^(יב), (אבל בשאר מקומות כשמוכירו כותב "שמעתי בשם").

כנראה – זכה רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע להכיר חלק חשוב ונכבד מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שעמדו ע"י עריסת החסידות בעת היוסדה, ה"ה: א – הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע גיסו של מורן הבעש"ט הק' זי"ע שמוכירו בספרו (דף קל"ח ט"ב) וז"ל: "וכן שמעתי מהרב החסיד מה' גרשון מקיטוב זללה"ה וכו'. ב – הרה"ק רבי יהודה לייב פיסטינר זי"ע שכתב (דף ב' ט"א) וז"ל: "שמעתי מהרב החסיד המפורסם ר' לייב פיסטינר וכו' ^(יג). ג – הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע שכתב (דף א' ט"ד) וז"ל: "שמעתי מרבי מאיר זללה"ה מפרומישלאן וכו'.

כמו"כ שמע וקיבל מהרה"ק רבי ברוך ממעזבוז זי"ע נכד מורן הבעש"ט הק' זי"ע הגש"פ "באר מים" (דף מ, א), הרה"ק רבי ברוך מקוסוב זי"ע בעל "עמוד העבודה" בספר "ברית אברהם" (דף ל' ט"ב), הרה"ק רבי משה ממעזריטש זי"ע הגש"פ "באר מים" (דף ס), הרה"ק רבי ישכר בער מזלאטשוב זי"ע בעל "מבשר צדיק" בספר "ברית אברהם" (דף ק"ב ט"א), והרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה זי"ע בעל "רב ייב"י" בספר "ברית אברהם" (דף ס"ח ט"ג).

חוצץ מאלו הוא מזכיר כמה וכמה מאלו הקדושים שרק שמע וקיבל בשמם ה"ה: הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרימישלאן זי"ע (דף קי"ג ט"ד), הרה"ק רבי פנחס בעל "הפלאה" זי"ע (דף צ"ג ט"א), הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאמאט זי"ע בעל "אוהב ישראל" (דף

(יב) יש מכותבי הדורות שמיחסים את רבינו הק' זי"ע כתלמיד המגיד הק' ממעזריטש זי"ע (עיין "החסידות מדור לדור" לאלפסי עמ' 184 אות 48), אבל כפי הנראה זה אינו, כיון שכשהוא מזכירו אינו מתארו "מור"ר. ופליאה גדולה היא שכותבי הדורות כגון: שם הגדולים החדש, סדר הדורות החדש, מליצי אש, אינם מזכירים את רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע כלל. ובשארית לשארית שבסו"ס שם ושארית מזכירו ללא שום פרטים. (יג) על הרה"ק רבי יהודה לייב פיסטינר זי"ע עיין בספרי "תורת החסידים הראשונים" – בספר "משנת חסידים" מערכת "שבט מיהודא" עמ' ת"א – ת"ח. והנה הרה"ק רבי יהודה לייב פיסטינר זי"ע נסתלק זקן ושבע ימים ביום ג' אייר שנת תק"ה (בספר זכרון לראשונים – קאלאמיא עמ' 32 מובא נוסח המצבה שכתוב כן) א"כ נמצא כי רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע היה ילד כבן עשר בפטירתו, וא"כ מה שכתוב ("ברית אברהם" דף ב, א) וז"ל: "שמעתי מהרב החסיד המפורסם רבי לייב פיסטינר זללה"ה לפרש וכו'", שמע רבינו הק' זי"ע עוד בילדותו. ועיין כמו"כ בספר "חדושי צל"ח" על מסכת יומא (על דף פו). שכתוב וזלה"ק: והנה שמעתי בילדותי מהמוכיח הגדול, חסידא קדישא מה"ו לייב פוסטינר זצוק"ל, מעביר ראשון וכו' עיי"ש.

קל"ו ט"ב). כמו"כ הוא מביא גם מספרי חסידות הראשונים שיצאו בזמנו ה"ה: "תולדות יעקב יוסף" (יד), "נועם אלימלך" (טו), "תולדות אהרן", "אור המאיר" ועוד.

קשרי ידידות מיוחדים היה לו עם גדולי צדיקי דורו, ה"ה: א - הרה"ק רבי בנימין מזאלאזין זי"ע בעמ"ח "תורי זהב" עה"ת, "אמתחת בנימין" על קהלת, "אהבת דודים" על שה"ש, ו"חלקת בנימין" על הגש"פ (עיין לקמן פ"ד). ב - הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע שכתב אליו מכתב מיוחד והזכיר א"ע ובני משפחתו לפניו (עיין לקמן פ"ז). ג - שר בית הזהר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בעל "עטרת צבי" ועוד (עיין לקמן פ"ד). ד - ובקשר מיוחד עמד עם גאון דורו רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל בעל "מטה אפרים" כמובא לעיל.

* * *

פ"ד - מגיד משרים - רבים השיב מעוון

רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע שימש מקודם כמלמד תינוקות של בית רבן, הלימוד עם הילדים התיש את כוחו אשר בלא"ה היה אדם חלש ובעל יסורים מצעירותו כמובא לעיל. פנה לרבו הק' רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, והתלונן בפניו כי אין לו עוד כוח ללמד את התינוקות, וגם הדיבור קשה לו מאוד. ענה לו רבו המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע: "נו ! אם קשה לך אומנות המלמדות, אז תלך להיות מגיד, לעורר לבם של ישראל לאביהם שבשמים". רבינו הק' זי"ע קבל עליו מצוות רבו הק' זי"ע - אף שנראה לכאורה שאומנות המגידות היא יותר קשה ממלמדות.

אחר תקופה התחיל לחוש ברגליו כי העמידה על רגליו במשך זמן הדרשה היתה קשה לו מאוד. בא שוב לפני רבו הק' מזלאטשוב זי"ע ושטח לפניו צרתו. ענה לו רבו הק' זי"ע:

(יד) ה"תולדות יעקב יוסף" מוזכר בספרי רבינו הק' זי"ע גם בשם הרב מנעמרוכ, עיין "ברית אברם" פר' ויצא (דף כ, ב) שכתב וז"ל: ע"ד שכ' הרב המפור' מנעמרוכ זלה"ה ע"מ איזה שוטה הלן וכו', וכמו"כ בפר' ואתחנן (דף כב, ד) שכתב וז"ל: ע"ד שכתב הרב מנעמרוכ זלה"ה ע"פ והאמין בה' וכו', והם מדברי ספרי "תולדות יעקב יוסף", ובפר' בא (דף סא, ב) כתב בפ' וז"ל: וכדומה לי שכ"כ בספר שחיבר הרב מנעמרוכ בשם הכעש"ט זלה"ה וכו' עיי"ש. במהדורות החדשות של הספר "ברית אברם" שנדפס כאן בארץ ישראל ובמהדורות ברוקלין תשנ"ג, שבסוף הספר נדפסו מפתח אישים הנזכרים בספר "ברית אברם", מצוין על הרב מנעמרוכ שהוא הגאון רבי דוד צבי מנעמרוכ זצ"ל, והוא טעות גמור כמובן מאליו.

(טו) יש לציין כי בסוף הגש"פ "באר מים" (דפוס לבוב תרל"ט), הדפיס נהמ"ח המו"ל את ה"צעטיל קטן" מהרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, וכתוב כי בין כתבי קודש של רבינו הק' זי"ע מצא העתק של ה"צעטיל קטן" ג"כ, ולכן הוא מצרפו בדפוס.

זי"ע: "נו ! אם קשה לך העמידה, קבל עליך להיות מגיד ההולך ומסובב בעיירות וכפרים". גם כעת קיבל עליו רבינו הק' זי"ע את מצוות רבו הק' זי"ע ללא שום פקפוק והתחיל לסבב בעיירות בכדי להלהיב ולעורר לבם של ישראל לאביהם שבשמים (טז).

זכה רבינו הק' זי"ע כי ניתן לו לשון למודים, דברים היוצאים מלב טהור בלבט קודש ובשלהבת קה, היו נכנסים ללב השומעים, ומפלט נתיב להלהיב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, וכבר העיד עליו שר בית הזהר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בהסכמתו הנפלאה וז"ל: "...וכמה דברים שמעתי ממנו בחיים חיותו, מתוקים מדבש ונופת צופים... דברים הנאמרים באמת באהבה ויראה לפי שכלו יהולל איש וימצא כל אחד לפי בחינתו, דברים מעוררים לעבודה ליראי ה' ולחושבי שמו..." עכ"ל. וכבר הזכרנו לעיל (בפ"א) כי גם הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל העיד וז"ל: "...וכמה פעמים שמעתי ממנו דברים מתוקים מדבש ונופת, ובלי ספק אצלי שלא הרים משה את ידו כי אם בדברי חכמה ומוסר אשר המה שוים לכל נפש היפה", עכ"ל.

מקודם שימש רבינו הק' זי"ע כמגיד משרים בעיר זאבארוב, ורעו וידידו הרה"ק רבי בנימין זי"ע בעמ"ח "תורי זהב" עה"ת ועוד ה"מגיד משרים" דעיר זאלאזין,

(טז) כן מקובל בין י"ח של רבינו הק' זי"ע.

לפני פטירתו – ביום כ"ה תשרי תקנ"ב – סמך את ידו על רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע למלא את מקומו כ"מגיד משיח" בעיר זאלאזין^(יז), ונתעטר בכתרה של מגיד משיח בעיר זו, וישב שם כ"ג שנה עד שנתבקש לישיבה של מעלה בשנת תקע"ה, ונתפרסם שמו בישראל ע"ש עיר זו.

וכאן כמה פרטים על העיירות האלו^(יח). זבארוב וזאלאזין הם עיירות קטנות בפולין – גאליציה המזרחית הסמוכות זו לזו, ובתקופות מסוימות אף הרבנים מורי הדרך שימשו כאחת לשני העיירות. רק העיירה זבארוב שייכת לטרנופול הסמוכה לה, והעיירה זאלאזין שייכת למחוז בראד. בשני העיירות עוד ישבו בהם יהודים כלפני ארבע מאות שנה, ובימי פרעות הצורך חמ"ל ימ"ש בשנות ת"ח ות"ט עברו על העיירות האלו צרות גדולות ורוב מאחב"י ניספו אז הי"ד. גם הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל "אורח לחיים", לפני שנתמנה כאב"ד בעיר זלאטשוב, ג"כ שימש ברבנות אב"ד דק"ק זבארוב.

בעיירה זבארוב אין אומרים תחנן ביום י"ב טבת, כי בו ביום התרחש להם נס גדול, כי היהודים ניצלו מעלילת דם שאיימה בהרג רב על בני העיר. בעיר זאלאזין התאסף כמה פעמים הועד של מדינת רייסן שהיה נקרא גליל לבוב, ובשנת תפ"ה התקיימה כבר שם "וועד המדינה".

בתקופה שישב רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע כ"מגיד משיח" בעיר זאלאזין, שימש אז ברבנות כאב"ד – עוד משנת תקל"ו – הגאון המפור' רבי אליעזר הלוי איש הורוביץ זצ"ל, בן הגאון הגדול רבי יצחק האמבורגער זי"ע (חתן הגאון המפור' רבי שאול אב"ד אמסטדאם זצ"ל ואבי הגאון המפור' רבי לייביש אב"ד סטאניסלאב זצ"ל בעל "פני אריה"), והאריך ימים על כסאו שם עד שנתבקש לישיבה של מעלה ביום ט' אדר תקע"ג, ואז בא בנו הגאון רבי אברהם יעקב יוקל הלוי זצ"ל לכהן כ"ממלא מקומו".

זכתה העיר זאלאזין – שבהשפעת רבותינו הק' המגידים הרה"ק רבי בנימין זי"ע בעל "תורי זהב" ועוד, ורבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע – שנהייתה לעיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים, והיו בה בתי כנסיות ובתי מדרשות מלאים עם לומדים מופלגים

(יז) כ"כ הגאון רבי חיים ישכר גרוס זצ"ל ממונקאטש בקונ' "תולדות בנימין" שהדפיס בסוף הגש"פ "חלקת בנימין" מהרה"ק רבי בנימין מזלאזין זי"ע.

(יח) "לתולדות הקהילות בפולין" עמ' 299, 303-301, עיי"ש.

היושבים בעומקה של הלכה, ועוסקים בתורה ובעבודת ה' יומם ולילה, והשפעות רבותינו הק' על העיר ניכר היה בה עוד עשרות רבות של שנים אחר שנתבקשו לישיבה של מעלה.

סיפר הגה"ח רבי שמואל יצחק שור זצ"ל בעל שו"ת "מנחת ש"י"^(יט), אשר שמע מפי המשב"ק של רבינו הק' זי"ע, כי פ"א ביקש הרה"ק בעל "עמרת צבי" מזידיטשוב זי"ע את רבינו הק' זי"ע שישע לעיר יאס לעורר את עם בני ישראל בדברי מוסר ואהבת ד'. וכאשר עורר בשב"ק את העם בדרשותיו ברבים כדרכו בקודש בלהבות אש, התעוררו כולם לשוב בתשובה שלימה, עד שלמחרתו ביום ראשון היו כל שווקי העיר יאס מלאים עם שברי כלים מכלים שונים, שהשליכו החוצה תושבי העיר מפני טעמי כשרות, כי דברות קדשו שיצאו בקדושה מלבו הטהור מצאו שביל ואוזן קשבת אצל אחינו בני ישראל, ושוב כולם בתשובה שלימה אל ה'.

בנסיעתם חזרה לביתם, נרדם המשב"ק בדרך באמצע הנסיעה, וכשהקיץ ראה והנה תעו בדרך ורבינו הק' המגיד זי"ע רועד ונבהל, שאל המשב"ק את רבינו הק' זי"ע מה זה ועל מה זה, והשיבו כי היו בסכנה גדולה מאוד, כי הבע"ד בעצמו בא ללחום כנגדו, וצעק שבדרשותיו ברבים גרשו ממקום מושבו ומנוחתו. ואמר רבינו הק' זי"ע שמרגיש שלא יאריך עוד הרבה ימים בזה העולם, ובא לביתו. ואחר תקופה קצרה נסתלק ונתבקש לישיבה של מעלה.

סיפר בנו של רבינו הק' זי"ע המנוח החסיד רבי יוסף אלקנה ז"ל, ששמע מאביו הק' זי"ע, שאמר "מובטחני דכד שכיבנא, נפק רש"י הק' זי"ע לאפאי, דכמה פעמים מתריצנא דבריו ז"ל בקושטא"^(כ).

* * *

פ"ה – פטירתו וביתו אחריו

זכה רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע לזקנה מופלגת והגיע לגבורות כבן שמונים שנה.

כל ימיו עוד משנות נעוריו היה רבינו הק' זי"ע בעל יסורים רבים ומרים. כשנתיים לפני הסתלקותו נחלה, ויהי כי הכביד עליו חליו, נתברך מפי ידידו ורעו הרה"ק רבי

(יט) בנו הגאון רבי אברהם צבי שור זצ"ל בהסכמתו להגש"פ "באר מים" דפוס ירושלים תרצ"ה עיי"ש.

(כ) כ"כ חתנו בהקדמה שלו בספר הגש"פ "באר מים".

אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל "אורח לחיים", והוסיף לו את השם "יוסף" ונקרא שמו מכאן ולהבא בשם "יוסף משה", למרות שגם בנו נקרא בשם "יוסף אלקנה". בביקורו של רבינו הק' זי"ע בעיר יאס – כמוזכר כבר לעיל (בפ"ד), בדרוכו חזרה, אמר שהוא מרגיש שלא יאריך עוד הרבה ימים בזה העולם.

ויהי באחרית הימים הכבידה עליו עוד פעם מחלתו. בכל שבת קודש היתה עלייתו בתורה הקריאה שלישי, ובשבת קודש שלפני הסתלקותו היה עלייתו ששי בפר' וילך (דברים לא, יד) "ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימין למות" – ויהי לפלא.

באותו יום שנתבקש לישיבה של מעלה, התעורר בהשכמה והניח תפילין, ושנה פרקו כדרכו כל הימים ולא ביטל מעבודת הקודש שעליו כלום. אח"כ ייחד יחודים אשר הכין לו מאז ומקדם ליחד קודם מותו (אחר פטירתו נמצא היחוד של אח"ד בכתבת ידו הק', ונדפס בסוף ספריו הק'), אח"כ קרא לבניו ויברכם, ועשה חשבון הפקדונות והצדקות שהיו תחת ידו, והגיד לבניו סדר נחלה, וצוה להם שיתאמצו מאוד להוציא לאור עולם כתביו הרבים כדי לזכות בהם את הרבים, ואמר בזה"ל: שכל מי שיתאמץ ויעזור לזה, בודאי לא יתחרט, כי מובטח בחסדו הגדול ית' שעזר לו בחייו, שכמו כן יהי בעזרו אחרי מותו.

אח"כ קרא לעם העומדים עליו ויברך את העם ויאמר להם: כתיב (דברים לג, א) וזאת הברכה אשר ברוך משה, איש אלקים יהי כ"א לפני מותו הלואי (והייתי יודע מה כתוב כאן). וכל העומדים עליו התפללו, והוא גם הוא אמר עם הספר בעצמו בנקודות וטעמים, כאשר שמענו כן ראינו. ויחל משה פדני מרדת שחת. ויצאה נשמתו הק' בגשיקה בקדושה ובטהרה, וימת משה עבד ה' ביום כ"ד אלול שנת תקע"ה (כ"א). ויהי למופת – כי ה' מרגלא בפומי הפסוק (שמות כג, כו) את מספר ימין אמלא, שכתב ע"ז "בעל הטורים" כי ימי שנותינו בהם שבעים שנה כמנין אמלא, ושנה שנוולד בו ושנה שמת אינו מן המנין, כי הקב"ה ממלא ימיהם וכו', ורבינו הק' זי"ע היה אומר שאין צריך לכל זה, כי נאמר ואם בגבורות שמונים שנה, וז"ש את מספר ימין דייקא אמלא. ושם בעירו זאלאזין חלקת מחוקק ספון.

רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע השאיר אחריו תולדותיו כיוצא בו (כב), ה"ה:

(כא) כ"כ נכדו בהקדמתו להגש"פ "באר מים", ולא כמו שכתבו בשארית לשארית שבסו"ס "שם ושארית", וב"דבר יום ביומו" וב"החסידות מדור לדור", שרבינו הק' זי"ע נסתלק ביום כ"ג אלול.

(כב) בין צאצאיו מסופר כי זקנם רבינו הק' זי"ע ביקש שצאצאיו ויר"ח לא יהיו עשירים, כי נסיון העושר קשה מאוד.

יט

א – הרבני הוותיק והמופלג מוה"ר יוסף אלקנה זצ"ל שזכה להתעסק בקדשים בהתקת ספר "ברית אברהם" (עיין לקמן בפ"ו). כפי המוזכר בהסכמות שקבל על כתבי אביו הק' זי"ע כנראה שהוא היה מילדיו הצעירים של אביו הק' זי"ע. והיה רעו וידידו של הרבני התורני המופלג רבי אשר זעליג זצ"ל בנו של המגיד הקודם הרה"ק רבי בנימין מזאלאזין זי"ע בעל "תורי זהב" ועוד, רעו וידידו של אביו הק' זי"ע כמוזכר כבר לעיל (בפ"ג ובפ"ד) עיי"ש.

ב – הרבני הוותיק והמופלג מוה"ר אריה לייבוש זצ"ל שבנו רבי ישראל יהודא זצ"ל הוא אחד מהמו"ל של הספר "ברית אברהם" בשנת תרל"ה בבראדי עיין לקמן בפ"ו (כג).

כאן המקום לציין כי אחד מהבנים של הרב המגיד מזאלאזין (אין לנו ידיעה על מי משניהם הוא הכוונה), התגורר בעיר קאמינקא, והיה מאנשי שלומו של הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, וכשעשה ברית מילה לאחד מבניו שהיה צריך להיות בשב"ק, בא במיוחד הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע לעיר קאמינקא על שב"ק להיות סנדק (כד).

ג – בתו הרבנית מרת פריידא רויזא ע"ה – ובתה היא מרת טויבא ע"ה, אשר בנה רבי מתתיהו ז"ל הוא אבי הרה"ג רבי יעקב מאיר בלייך זצ"ל שבסוף ימיו זכה ועלה לעיה"ק צפת תובב"א, וכיהן כרב בעיר, המו"ל של הגש"פ "באר מים" בירושלים בשנת תרצ"ה (כה).

ד – חתנו הרבני המופלג הגאון רבי ישראל במוהר"ר דוד הלוי זצ"ל מו"ץ בזאלאזין (השיב לו בספר "יהושע" סי' ק"ט משנת תקנ"ח), הוא המתעסק בקדשים והמו"ל של הגש"פ "באר מים" מהדורא ראשונה מעז'בוז תקע"ז, והקדים לו את הקדמתו הנפלאה. בנו

(כג) כ"כ בשער ספר "ברית אברהם" דפוס בראדי תרל"ה, ובשער הגש"פ "באר מים" דפוס לבוב תרל"ט.

(כד) "עירין קדישין תליתאה" (מעלץ תרע"ד) עמ' 50.

(כה) הגאון רבי יעקב מאיר בלייך זצ"ל היה לו ג' ילדים, ואלו הן:

א – בנו יחידו הרה"ח רבי יוסף דוב בלייך – סיגאל ז"ל נפטר בוויינן י"ז שבט תרצ"ג בן מ"ב שנים, בניו: א) הרה"ח רבי צבי סיגאל הי"ד. ב) רבי מתתיהו סיגאל הי"ד. ג) חתנו הגה"ח רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר שליט"א. ד) הרה"ג רבי יוסף שטיינעל (בעלזער) שליט"א. ה) הרה"ג רבי אברהם חיים שפיצר שליט"א. ו) הרה"ג רבי שמואל ישכר דוב טויבענפלד זצ"ל. ז) הרה"ח רבי עזריאל יחיאל הלוי לאווי ז"ל (שכנו ר' יוסף הי"ד הדפיס את הספר "ברית אברהם" עם מפתחות).

ב – הגה"צ רבי מרדכי ראזען זצ"ל דומ"ץ מאניסטרשיץ, בניו: א) הרה"ח ר' נחמן רוזען הי"ד חתן בעל "חלקת יעקב" זצ"ל. ב) הרה"ח ר' אפרים רוזען הי"ד חתן כ"ק האדמו"ר ממרדוץ זי"ע.

ג – הגה"צ רבי נפתלי צבי שמערלער זצ"ל, בניו: א) הרה"ג ר' משה חיים שמערלער שליט"א, הרה"ח ר' מתתיהו שמערלער זצ"ל.

כן נמנו על יוצ"ח של רבינו הק' זי"ע גם משפחת מאנדל.

כ

הרבני רבי יוסף משה ז"ל הוא המעתיק ספרו של רבינו "ברית אברהם" בהוספות מדיליה בסימן נהי"ם (שר"ת נאום הקטן יוסף משה) (כו).

ה - חתנו הרבני המופלג הגאון רבי זאב וואלף בלעיק זצ"ל מסקאליט (כו), אשר בנו הרבני רבי ישכר בעריש זצ"ל השתתף בהדפסת הספר "ברית אברהם" של זקנו הק' זי"ע (כח).

אין לנו שום ידיעה על בתו הרבנית מרת פריידא רויזא ע"ה הנ"ל באות ג' אם היא היתה האשה של אחד משני החתנים הנזכרים לעיל.

כאן המקום לציין עוד כמה פרטים מבני משפחתו של רבינו הק' זי"ע הנזכרים בספריו הק' ואין לנו שום ידיעה מי הם.

א - בספר "ברית אברהם" פר' יתרו (דף סו, ג) כתב וז"ל: ושמעתי ממחותני רבי יצחק חריף וכו' (כט).

ב - בהגש"פ "באר מים" (דף נד) ד"ה א"י והגדת לבנק, כתב וז"ל: שמעתי מש"ב מ' יהודא ליב ג"י וכו'.

* * *

פ"ו - ירושתו הרוחניות

ויהי אחרי מות משה עבד ה', נפתחו אוצרותיו ובית גניזו, ונמצא תכריך של כתבי קודש כתובים, ה"ה:

(כו) בהקדמת המעתיק לספר "ברית אברהם".

(כו) משער הספר "ברית אברהם" דפוס בראדי תרל"ה. יש לציין כי נכד המחבר המעתיק שחונם את הערותיו בספר "ברית אברהם" בר"ת נהי"ם, מכיזא בפר' שופטים (דף קכח, ג) וז"ל: כן שמעתי מרודי המנוח רבי ישראל יהודא ז"ל בשם אא"ז זללה"ה, לסיים בזה סמיכת הפרשיות, נהי"ם. עכ"ל.

(כח) בקובץ "נחלת צבי" גליון ד' עמ' טו-טז מובא שם צילום כתי"ק מהמאור הגדול... רבי זאב וואלף (שור) אב"ד סקאליד, תלמיד הרה"ק רבי משולם פייביש מובאריזא זי"ע בעל "דרך אמת" (עיין גם קובץ "תורה אור" - אר"ב תשנ"ה לונדון), ושם אין אנו יודעים על מי הכוונה, ואפשר שהוא חתן רבינו הק' זי"ע המוכר כאן בשער הספר "ברית אברהם".

(כט) הגאון רבי יצחק חריף זצ"ל מוכר גם ב"הגדה של פסח - שלחן הטהור" (לבוש תרס"ח) עמ' יא, ב.

כא

א - ספר "ברית אברהם" והוא דרושים נחמדים מזהב ומפז על התורה וחמש מגילות.

ב - ספר "באר מים" והוא פירוש על סדר הגדה של פסח בנגלה ובנסתר.

ג - כרך קטן דרושים נפלאים על פרקי אבות אשר לא נגמרה כתיבתו.

ודע כי חיבור זה על פרקי אבות מוזכר ג"כ בספרו "באר מים" על הגש"פ במאמר אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו (דף עט) שכתב וז"ל: "אפשר לומר על דרך שכתבתי באבות פרק א' משנה א' על הפסוק (משלי ה, ג) ששמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו וכו'" עיי"ש.

כאן המקום לציין, כי בספר "מכתבים מהבעש"ט ז"ל ותלמידיו" שנדפס ע"י בימס"ח של ר' דוד פרענקיל בלבוב תרפ"ג (שנעתיקו מבית גניזו של האדמו"ר הקדוש מהוסיאטין זי"ע עיי"ש), בעמ' ט' מובא שם מכתב ו' והוא מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע אל רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע המובא לקמן בפ"ז עיי"ש, ושם בעמ' י' מציין וז"ל: מעל"ד מכתב אדמו"ר הק' רבי משה לייב מסאסוב אל האדמו"ר הק' רבי יוסף משה הנ"ל כתוב בכת"ק וז"ל: ומובא שם חמשה מאמרים מרבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע על פרק ב' בפרקי אבות, המובאים ג"כ לקמן.

ד - כנראה שרבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע השאיר אחריו גם חידושים וביאורים על מסכת יומא, כי בספרו "ברית אברהם" פר' ואתחנן (דף ק"כ ט"א) כתב וז"ל: ועיין מש"כ במס' יומא ד' על מאמרים קול לו קול אליו, בשם אבי זללה"ה, עיי"ש. וכת"י זה לא מוזכר בהקדמת נכדיו לספר "באר מים" ודו"ק.

כתביו הקדושים הם אוצר בלום של רעיונות נשגבים, דרושים נפלאים, הדרכות ועצות לעבודת השי"ת ותיקון המדות, שיצאו מלב טהור בקול חוצב להבות אש שלהבת י-ה, להלהיב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים. ואם נתעמק ונתבונן באמרותיו הנלהבות, ונתח אותם לפרטי פרטים, ניתן להוציא מהם את דרכו ושיטתו של רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע בכמה ענינים רמים ונשגבים הנוגעים לעבודת השי"ת ולתיקון המדות, אבל כמובן כי לא זאת הוא מטרת עבודתו כאן, כי במסגרת מאמר, קשה וכמעט אי אפשר להרחיב את הדיבור כ"כ בפרטות, ולכן שב ואל תעשה עדיף.

רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע צוה וביקש לפני הסתלקותו להשתדל ולהתאמץ להדפיס את כתביו, ואף הבטיח לפני פטירתו בזה הלשון: "כל מי שיתאמץ ויעזור להוציא

כב

והשניה בדפוס אורי וולף סאלאט וי"מ ניק. זו האחרונה נדפסה ע"י נכדו הרה"ח רבי ישראל יהודא שפירא ז"ל עם ההסכמות הנ"ל ובתוספת הסכמת הגאון רבי צבי אורנשטיין זצ"ל אב"ד לבוב והגליל.

אח"כ נדפס בירושלים בשנת תרצ"ה ע"י נכדו הרב יעקב מאיר בלייז ז"ל, בהשמטת הסכמתו של הגאון רבי צבי אורנשטיין זצ"ל אב"ד לבוב הנ"ל, ובתוספת הסכמות חדשות דלהלן: הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע, הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע, הרה"ק רבי ישראל מוויזניצא זי"ע בעל "אהבת ישראל" בצירוף בנו הרה"ק רבי אליעזר זי"ע בעל "דמשק אליעזר", הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל אב"ד ירושלים, הגאון רבי מאיר אראק זצ"ל מבוטשאטש בעל "אמרי יוסף", הגאון רבי יוסף באב"ד זצ"ל מביד"צ ווינא, חברי ביד"צ ירושלים ה"ה הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, הגאון רבי יוסף גרשון הורוביץ זצ"ל והגאון רבי אליהו ראם זצ"ל, האחים הק' רבי מנחם נחום זי"ע והרה"ק רבי זאב זי"ע מרחמיסטריווקא, הרה"צ רבי יצחק מרדכי שפירא זצ"ל והרה"צ רבי יעקב יוסף טברסקי זצ"ל שהתגוררו בווינא, ביד"צ עדת החסידים בירושלים ה"ה הגאון רבי אברהם צבי שור זצ"ל, הגאון רבי שמואל ווינגארט זצ"ל והגאון רבי מאיר דאוויד זצ"ל, והגאון רבי אברהם לייב זילבערמאן זצ"ל ראב"ד בעיה"ק צפת ת"ו.

בעותק אחד של הספר "באר מים" מהמהדורה של ירושלים הנ"ל הנמצא בידי אחד מנכדיו, נרשם על השער ע"י המו"ל רבי יעקב מאיר בלייז ז"ל וז"ל: סיפר לי בכאן בירושלים, חסיד אחד מחסידי טשורטקוב, ששמע בעת שנדפס זה ההגדה בשנת

לאור דבריו, בודאי לא יתחרט, כי מובטח בחסדו הגדול יתברך שיעזר לו בחייו, כמו כן יהי בעזרו אחרי מותו, ואף כמה פעמים נראה אל בניו בחלום הלילה וזירז אותם מאוד להוציא לאור הדפוס את כתביו. וגם רעו וידידו הרה"ק בעל "אורח לחיים" מזלאטשוב זי"ע זירז אותם ביתר שאת ויתר עוז להיות מהזריזים המקדימים להוציא לאור הדפוס כמבואר גם בהסכמתו (ל).

כאן אביא כמה פרטים ביוגרפיים על אלו הספרים שזכו לצאת לאור עולם בס"ד, לפי סדר הדפסתם:

ספר "באר מים" על הגדה של פסח

חתנו של רבינו הק' זי"ע ה"ה הגאון רבי ישראל הלוי זצ"ל התמסר לעבודת קודש זו במסירות נפש נפלאה, וטרח ועמל להעתיק הכתי"ק של הספר "באר מים", ואחרי יגיעה של שנתיים בערך בשנת תקע"ז זכה להדפיס את הספר "באר מים" על הגש"פ בעיר מעזיבז, והוא הספר הראשון מרבינו הק' שיצא לאור עולם, נדפס בהסכמתם של רבוה"ק ה"ה הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפאט זי"ע בעל "אוהב ישראל", הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל "אורח לחיים" ו"פרי חיים", הרה"ק רבי בנימין זאב מזבאריזא זי"ע, הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בעל "עטרת צבי", גאון דורו – דור דעה – רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל בעל "מטה אפרים". הספר מחולק לשני פירושים, אחד בדרך הגלגלה, והשני בדרך הנסתר.

שם הספר "באר מים" – כתב נכדו בהקדמתו, הוא – על שם שמו ושם אביו ואמו, כמבואר בחידושו על התורה (פר' שמות עה"פ כי מן המים משיתיהו) דשם מבואר דתיבת "משה" יוצא מתיבת "מים" עיי"ש, דהיינו דתיבת "מים" מורה על שמו "משה", ותיבת "באר" ר"ת ב"ן ר"ב א"ל קנה, ב"ן אישה רייזיל, א"ג דלסוף ימיו נתוסף שמו יוסף כמובא לעיל, א"כ הר"ת של "מים" הוא יוסף משה, כי מ"ם הוא אות אחת.

מהדורא שניה נדפסה בשנת תקפ"ז ג"כ שם (לא).

מהדורא שלישית נדפסה פעמיים בשנת תרל"ט בעיר לבוב בשני דפוסים נפרדים, ואחד משלים תיקונים שאין בשני. מהדורא אחת נדפסה בדפוס ב. ל. נעכעליס,

(ל) כ"כ חתנו בהקדמתו לספר הגש"פ "באר מים".
(לא) לפי ספר "בית עקד ספרים" אות ה' עיף 54.

תרל"ט ע"י ש"ב הנ"ל (הכוונה למוזכר בשער הספר עיי"ש - המעתיק) אמר הצדיק הזקן מטשורטקוב כש"ת מוה"ר דוד משה זצלה"ה להגבאי שלו שיאמר לכל אחד שיקנה זה ההגדה להניח ברכה בביתם, שהוא שמירה לכל בני הבית שהגדה זו בתוכה, עכ"ל.

כל המהדורות הנמצאות היום בשוק הם צילום דפוס ירושלים.

*

ספר "ברית אברהם" עה"ת, הפסוקות וחמש מגילות

לעבודת קודש זו התמסר בנו של רבינו הק' זי"ע ה"ה הרה"צ רבי יוסף אלקנה זצ"ל במסירות נפש נפלאה, וטרח ועמל להעתיק הכתי"ק של הספר "ברית אברהם" מתוך דחק לחץ ועוני, וממש הפקיר את ביתו וכל אשר לו, וכל נפשו מחשבתו פעולותיו ומהותו הכל היה אך ורק בכתיב קודש של אביו זי"ע, כי ההעתקה היתה אחד מהעבודות הקשות שבמקדש כיון שהכתי"י הי' ישן וקמוט מאד, אבל מגודל עול הוצאות הדפוס בימים ההם לא היה באפשרותו ולא זכה להוציאו לאור עולם, וכך

כח

היה מונח עשרות בשנים עד שקם נכדו של המחבר ה"ה הרבני התורני רבי יוסף משה ז"ל בן חתנו הגאון רבי ישראל הלוי זצ"ל, וטרח ועמל ומצא כדי מדתו והעתיק את הכתי"ק מוכן לדפוס, ובמקום שלא היה באפשרי כלל להביא ציין בשני חצאי לבנה וחתם שמו נהי"ם (ר"ת נאום הקטן יוסף משה), ורק אז בשנת תרל"ה - אחרי שישים שנה מפטירתו - יצא הספה"ק "ברית אברהם" לאור עולם לראשונה בעיר בראדי ע"י השתדלות נכדי המחבר הק' זי"ע ה"ה הרבני רבי ישכר בעריש במוה"ר זאב וואלף בלעין מסקאליט ז"ל, והרבני רבי ישראל יהודא במוה"ר אריה לייביש שפירא ז"ל מזאלאזין, כמובא בשער הספר.

בתחילת הספר נדפס הקדמה של המחבר הק' זי"ע, ובסוף ההקדמה כתב שני חרוזים בראשי תיבות, אחד על שמו ושם אביו "משה בן מהור"ר אלקנה יצ"ו חזק ואמץ". והשני לפי א"ב, ומפני חשיבותם נעתיק אותם כאן, וז"ל:

תפלה למשה - א

מראות שוא העבר עיני ולבי.	אלהי ה' אקרא בעטוף לבי.
שחוח עינים וגובה לבי.	לרפאות את מכאובי וצרות לבבי.
הרב כבשני שאגתי מנהמת לבי.	קמי תפיל ותושיעני להיות לימין לבי.
בגדי הצואים המה בעוכרי מכאובי.	ליב שפתי קשוב והגיון לבי.
נפשי מר לי מגודל כאבי.	הלא בקר אעריך לך לבי.
מאז קול אלה נדף בלבי.	יי מענה לשון תתן בקרבי.
העל אלה אתאפק מלקרוא מלבי.	צריך וזקק סיג לבי.
ואף כי שאדע שליוס החשבון יא.	ולהסיר לב האבן מבשרי ומקרבי.
רוחי בתוכי נשבר וגם לבי.	חדש רוח ולב בשר בקרבי.
רעיוני ומחשבותי סליקו על משכבי.	זכות תגביר וחוב תעביר מקרבי.
	קדש וטהר רעיוני והרהורי לבי.

ומשינה הקיצותי כי ה' יסמכני.
אמץ לבך קוה נא הוא יהי' בעוזך.

כו

תפלה למשה - ב

אתה ה' סייעני לטהר לבי. למען שמך הגדול ריב ריבי.
 בידך ליתן רוח חדש בקרבי. מעי מעי אוחילה קירות לבי.
 גאלני ממצוקותי ולאהבתך תעזור לבי. נפשי לשמור בל יטנף בקרבי.
 דרכך הורני לשוב בכל לבי. שאור שבעיסה תבער מקירות לבי.
 התגברות היצר בזכרי בתוך לבי. עתה ירום ראשי על אויבי.
 ויתרוצצו זה עם זה בקרבי. פשעים וחטאים בל יראו בי.
 זעקתי אוי מיוצרי ומיצר לבבי. צרף מכאובי ועשה זכיות מחובי.
 חוקים ומשפטים להשיב אחורי לבי. קדוש שמך הגדול יראה בי.
 טורף נפשי להמשיך לתאות לבי. רחשי תקבל ותערב לפניך ניבי.
 ילעג עלי אחרי טנף לבי. שלא אשיב עוד לכסל לבי.
 כוחי כחרש יבש ונמס לבבי. תתן בי בינה להבין ולהשכיל בלבי.

כי עליך אשליך את יהבי, חלותי רוח חדשה חדש בקרבי.
 שאזכה להבין ולהשכיל בתורתך. ללמד פשעים דרכיך.
 משפת שִׁקְר הצילה נפשי.

גם בנו של רבינו הק' זי"ע ה"ה הרבני המופלא רבי יוסף אלקנה זצ"ל שזכה להתעסק בקדשים במסירות נפש נפלאה כמוזכר כבר לעיל, כתב ג"כ חרוזים על שם הספר "ברית אברם", וז"ל:

בו תמצאו דברי יראת ה' ותלקטו אורות.
 רוח מבינתו הגיד החוקים והתורות.
 יטיף מלתו לעם ה' מבינתו להורות.
 תורת אמת כתב לעמו אמרותיו אמרות טהורות.

אמרי בינה אשר דבר לעמו ולבניו להורות.
 בו מאיר לארץ ולדדים בפנים שוחקות ומאירות.
 רשם בכתב אמת בדעת ובחכמה סדורות.
 משה אמת ותורתו אמת כאשר העידו והגידו צדיקי הדורות.

*

כו

וגם נכדו המעתיק בסוף הקדמת המעתיק להספר חותם בחרוזים שמו "יוסף משה במוהר"ר ישראל הלוי", וז"ל:

יתברך ויתעלה סמכני פדני
 מרדת שחת. הושיעני
 ברחמיך מכל היסורין ואנחות. רחשי רצה,
 יראו שונאי רצונך אלי לרחמני.
 המה לבושת ועבדך ישמח.

הספר נדפס עם הסכמותיהם של גדולי החסידות בדורו ה"ה הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע בעל "אוהב ישראל", רבו הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל "אורח לחיים", הרה"ק רבי בנימין זאב מזכאזא זי"ע, הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב זי"ע בעל "עטרת צבי", והגאון המפור' בדורו רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל בעל "מטה אפרים", הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע והרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע.

בהקדמת המעתיק כותב נכדו רבי יוסף משה ז"ל בן חתנו הגאון רבי ישראל הלוי זצ"ל, שרבינו הק' המחבר רבי יוסף משה זי"ע אמר לבנו הרבני רבי יוסף אלקנה זצ"ל בזה"ל: "מובטחני דכד שכיבנא, נפק רש"י ז"ל לאפאי, דכמה פעמים מתריצא דבריו ז"ל בקושטא" עכלה"ק.

שם הספר קרא המחבר זי"ע בשם "ברית אברם", והוא כי התורה נקראת ברית כדכתיב (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי וגו', ואברם ר"ת מ'שה ב'ן ר'בי א'לקנה, גם ר"ת מ'שה ב'ן א'שה ר'יזיל, ועוד טעמים כמוסים לו על שם זה. ולפי דברי נכד המחבר המעתיק - פתח רבינו הק' זי"ע את ספרו וז"ל: איתא ברעיא מהימנא וכו' ולא בפסוק כרגיל, כי המחבר הק' זי"ע רצה לרמז את שמו גם בהתחלת הספר ולא רק בשם הספר לבד, כי הר"ת של "איתא ברעיא מהימנא", הוא כמו ר"ת שמו של המחבר מ'שה ב'ן א'לקנה.

הספה"ק "ברית אברם" היה חביב ונכבד מאוד אצל גדולי החסידות ואדמוריה"ם לכל דורותיהם, הרה"ק בעל "בית ישראל" מגור זי"ע העיד על אביו הק' בעל "אמרי אמת" זי"ע שהיה אהוב אצלו הספה"ק "ברית אברם", ובספרו "בית ישראל"

כח

עה"ת הוא מזכירו כמה פעמים (לב). כשהרה"ק בעל "לב שמחה" מגור זי"ע נסע לחו"ל בשנת תשל"ח, לקח אתו עמו על הדרך את הספה"ק "ברית אברהם" מה שנפל לו בירושה מאחיו הרה"ק בעל "בית ישראל" זי"ע, והרבה לעיין בו בדרך, ואמר "קבלתי מתנה יפה מאחי".

הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע היה חוזר ושונה מדי פעם בימי ההילולא של זקניו זי"ע, את דברי רבינו הק' מספרו "ברית אברהם" (דף פ"ג ט"ד) שכתב וזלה"ק: "שמעתי מרבי ישראל בעש"ט זללה"ה כי אין הצדיק יכול לעלות ממדריגה למדריגה לאחר מותו, אם לא שדינן אותו בכל פעם, עד שדינן אותו על קלות שבקלות, ואחר שכבר דנו אותו על קלות שבקלות אי אפשר עוד לבא למדריגה יותר רק כאשר בני אדם מספרים למטה מתורה ומעש"ט שלו, אז בא הצדיק שספרו ממנו לעלי' גדולה וכן בכל פעם ופעם" עכלה"ק, והפליא מאוד את דבריו הק'.

כבר הזכרנו לעיל (בפ"ג) כי רבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע מביא בספריו הק' רבים מבני דורו מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שקבל מהם ועמד עמהם בקשרי ידידות, וכן הוא מזכיר בספרו כמה מבני דורו שאין לנו שום ידיעה על קשריהם עם עולם החסידות, ב"ברית אברהם" (דף קכ"ה ט"א) כתב וז"ל: שמעתי מהמגיד דקהלתנו מו"ה וואלף נ"י וכו', רבי מרדכי מלאביר (בדף קמב, ב), וכמו"כ הוא מביא כמה פעמים את המגיד רבי שמעון מדאלינא זצ"ל (לג).

*

(לב) אלו המקומות שרבינו הק' זי"ע מוזכר בספה"ק "בית ישראל":

- א - פר' שמות - תשי"ג - דף ג, ד. ד"ה פ' גלות מצרים.
- ב - שם - תשכ"ו - דף יא, ב. ד"ה גלות מצרים.
- ג - פר' שמיני - תשי"ב - דף נא, א. ד"ה זה הדבר.
- ד - פר' בחוקותי - תשי"ח - דף קי"ז, א. ד"ה ואף גם זאת.
- ה - פר' שלח - תשי"ז - דף נג, ב. ד"ה איתא ברש"י.
- ו פר' שופטים - תשי"ד - דף לא, א. ד"ה כי ימצא חלל.

כמו"כ יש לציין כי רבינו הק' זי"ע מוזכר גם ב"הגדה של פסח - שלחן הטהור" נדפס בלעמבערג תרס"ח, ומוזכר שם בדף יא, ב. ובדף טז, ג. ובדף לו, ב.

(לג) על המגיד רבי שמעון מדאלינא זצ"ל עיין מה שכתבתי בקוני' "שופריה דמשה" הנדפס בסו"ס "דברי משה" פ"ג דף רס"ב בהערה אות ל"ה.

מפני חשיבות הענין ראוי ונכון להעתיק כמה לשונות מההסכמות שנתקבלו מאלו שהזכירו את הרה"ק המחבר זי"ע אישית, לפי סדר תאריך כתיבתם.

א - הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע
בעל "אורח לחיים" עה"ת - מיום ז' טבת תקע"ו

וזל"ק: "הובא לפני כתבים של הרב הגדול, בוצינא קדישא, המופלג בתורה וחסידות, החסיד המפורסם המנוח, מוהר"ר יוסף משה זלה"ה, מגיד משרים דק"ק זאלאזין, וקראתי בו, וכולו מחמדים מתוקים וערבים, דברי יראת ד' היא תתהלל בשכל צח..." עכלה"ק.

*

ב - הרה"ק רבי בנימין זאב מזבארזא זי"ע
מיום כ"א טבת תקע"ו

וזל"ק: "בא לפני הרבני המופלג מוה' יוסף אלקנה נ"י עם כתבי קודש מאביו הרב הגדול המופלג בתורה ויראה, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, נר ישראל המנוח מוהר"ר יוסף משה זללה"ה מגיד משרים דק"ק זאלאזין יצ"ו... וראוים דבריו הקדושים לקבוע בספר ללמד לעם קודש דעת ומוסר השכל..." עכלה"ק.

*

ג - הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל
בעמ"ח "מטה אפרים" ועוד - מסדר בשלח תקע"ו

וזל"ק: "נדרשתי לאשר שאלוני מה' יוסף אלקנה נ"י בן לאותו צדיק, הרב הגדול המופלג בתורה ובחסידות, איש קדוש מוהר"ר יוסף משה זלה"ה מגיד משרים דק' זאלאזין יע"א. כי אביו הרה"ח זלה"ה צוה לפני מותו לאמור... לכבודו במותו ולהעלות על הדפוס חיבוריו הקדושים, למען תהיינה שפתותיו דובבות בקבר..., אפס כי זה האיש משה לו ידענו מה היה, כי מנעוריו היה שוקד על התורה ועל העבודה ומופלג בפרישות וחסידות, ומשמיא קא זכי ליה שהגיע לגבורות, עד כי גוע לא סר תומתו וכאיש גבורתו

בדעת נוספת, ורוח אלקים מרחפת, ובלי ספק אצלי שלא הרים משה את ידו כי אם בדברי חכמה ומוסר, אשר המה שוים לכל נפש היפה... "עכלה"ק.

*

ד - הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע
בעל "אוהב ישראל" - ז' אדר תקע"ז

"לדידי חזי לי הסכמות מגדולי הדור, חסידי וקדושי עליון, על הכתבים שביד הרבני המופלג מוה' יוסף אלקנה נ"י, מאביו המנוח הרב הגדול יקירא קדישא, מוהר"ר משה זללה"ה מ"מ דק"ק זאלאזין. ואידי דקא חזינא דמשבחי רבנן בגווי' טובא, אמינא אוקי גברא אחזקתיה, בוודאי משה אמת ותורתו אמת, לכן מהראוי להעלותם על מכבש הדפוס... "עכלה"ק.

הרה"ק האדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג זי"ע הדגיש שהלשון "משה אמת ותורתו אמת" זוהי התבטאות נדירה מאד מהרה"ק מאפטא זי"ע.

*

ה - הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב זי"ע
בעמ"ח "עטרת צבי" ועוד

"הרבני הותיק כבוד מוה' יוסף אלקנה ידידי נ"י בן לאותו צדיק הרב החסיד המפורסם, בוצינא קדישא, כבוד מה' יוסף משה נר עולם, זלה"ה מגיד משרים דק' זאלאזין, בקש מאתי אשר ידי תיכון עמו בהדפסת ספר אשר הגיח אביו וצוה עליו קודם הסתלקותו אשר יקבע דבריו בדפוס, והנה הגם אשר מעולם עוד לא באתי בסמיכה על ספרים הנדפסים מחדש, אבל לגודל אהבת הרב המחבר הלזה לא נדרתי, וכמה דברים שמעתי ממנו בחיים חיותו, מתוקים מדבש ונופת צופים, ועיינתי בכמה קונטרסים בחיבורו וגם על הגדת פסח, והם דברים ראויים למי דאמרם, ובאתי מודיע לבני גילי וחברידי מקשיבים לקולי, אשר דעתי ורצוני וחפצי שיבואו דברי הרב הנ"ל זלה"ה בדפוס כי טובים הם, ומעטי הכמות ורבי האיכות, דברים הנאמרים באמת באהבה ויראה לפי שכלו יחולל איש, וימצא כל אחד לפי בחינתו... "עכלה"ק.

* * *

לא

פ"ז - ובכתבי הקודש נאמר

מכתב קודש (לד)
מהרה"ק רבי משה לייב פסאסוב זי"ע
לרבינו הק' רבי יוסף משה זי"ע

ב"ה

לכבוד אהובי ידידי הרב החסיד
בוצינא קדישא מ' משה נ"י

בקשתי לעשות פ' (פדיון) עבור אחד הראגנד מ' מרדכי בן רוזא, אשתו דוואשא, בנם הבחור יוסף, בתו ריזא, גיסתו ביילא. בהעלפר פסח בן דינה.

א' (אדון) פעליק באברנינסקא להטיב עמו הרבה
אשתו אדלי' גם להטיב עמו הרבה

בקשתי להתפלל עלי בן רבקה, אשתי שרה חאסי' בת דינא, בתי פעסי' לאה, בני יקותיאל שמעלקא נ"י.

הק' משה יהודא לייב מבראד

*

הסכמה
על ספר "יסוד יצחק" על הלכות צילה
זאלקאווע - תק"ע

מעולם לא היה תמונת ידי על שום הסכמה בעולם, אך ... שבא אלי איש הנוכחי הרבני המופלא כ"ש מוה' אברהם זאב בן הדרשן הגדול המפורסם מוה' יעקב ישראל הלוי והפציר אותי, ובפרט שראיתי חתימת ידי המפורסמים שקדמוני, גלל כן לא מנעתי

(לד) נדפס ב"מכתבים מהבעש"ט ז"ל ותלמידיו" שנדפס בלבוש חרפ"ג שנעתק מכת"ק הנמצא בגני הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע.

לב

הסכמה על ספר "פרי חיים" על מרקו אבות לבוב - תרל"ג

גם אני מסכים עם הגאונים הצדיקים המפורסמים אשר כבר קדמוני שיוחקו בספר ויפוצו מעניותיו של אדוני מורי ורבי הרב הגאון החסיד המפורסם מהו' **אברהם חיים** נ"י אב"ד דק"ק זלאטשוב.

באתי עה"ח יום ג' לחדש סיון תקע"ג לפ"ק

הק' משה באאמ"ו הרבני המופלא מהר"א שפירא

* * *

לד

ידי מלחכנים על ספר של הקדוש הצנע לכת שמעול' לא ידעו ממנו. וכפי הנראה היה קדוש מנעוריו ה"ה השוחט אשר הי' תמים במעשיו בוצינא קדישא, קדוש יאמר לו מוה' יצחק אייזיק מכפר זורוויץ אשר הוא סמוך חצי מיל לק' פרעמישלא, אשר כבר יצא מוניטין שלו בספר רזא מהימנא אשר נתן להדפיס הרב הדרשן הנ"ל, ואח"כ נתעורר הרבני המופלג הנ"ל בנו של הדרשן הנ"ל, והדפיס ספר אותיות דרבי יצחק אשר הוא מעט הכמות ורב האיכות, וכעת נתעורר להדפיס חיבור מחדש ספר יסוד יצחק מהשוחט הנ"ל, והספר הזה אין צריך להסכמה משום אדם, אך מחמת גברא באימתי יתיב, פן ה"ו קנאים יפגעו בו להשיג גבולו, גלל כן באתי להסכים עם הגדולים המפורסמים שקדמוני שחלילה לשום אדם בעולם, הן במדינה זו, והן במדינה אחרת להשיג גבולו ולהדפיס ספר הלזה משך עשרה שנים, והשומע לדברי אלה תבא אליו ברכת טוב, ואדברה לקרבו ולסייעו בשתי ידיים וליתן לו עזר וסעד וליתן לו שליש כמו שבאו האנשים הנ"ל על החתום.

כ"ד המדבר בצדקה רב להושיע לספר הקדוש כזה.

לסדר ולפרט אור ליום ה' י"ג שבט תק"ע לפ"ק זאלאזין יע"א.

הק' משה שפירא

לג

פ"ח – מאמרותיו

א'

אלו המאמרים על פרקי אבות

מובאים בספר "מכתבים מהבעש"ט ז"ל ותלמידיו"

שנדפס בלבוש תרפ"ג, שונעתק מעצם כתי"ק המחבר זי"ע

ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך (פ"ב מכ"א), על דרך שנאמר (תהלים סב, יג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש, פי' מה שאתה משלם השכר לאיש על המצוה, אתה חושב כמעשהו – פי' אתה חושב הקבלת שכר למצוה על מעשה המצוה, כמו המעשה מצוה בעצמו, וזה שאמר כמעשהו כנ"ל, וזה שאמר איוב (לד, יא) כי פועל אדם פי' שהוא יתברך חושב לעבודה ולפעולת אדם מה שישלם לו ית' השכר כנ"ל, וז"ש לה' הישועה מה שעל עמך ברכתך סלה.

*

כל המזכה את הרבים (פ"ה מי"ח), פי' אותו אדם שיזדמן לו הוא יתברך איזה מצוה אינו מחזיק טובה לעצמו, רק תולה ברבים, שרבים היו מזכים אותו במצוה זה והם טובים, ע"ד (פ"ב מ"א) איזהו דרך ישירה וכו' ותפארת לו מן האדם, וע"ד בזכות אברהם אתה ניצול וכו' אז אין חטא בא על ידו, פי' חטא הוא לשון חסרון, וז"ש אין פי' אין חטא היינו חסרון במצוה ע"י מצוה זו.

לה

דע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא (שם מכ"א), ע"ד (קהלת ז, יב) בצל החכמה בצל הכסף, וזה שאמר ששכר המחזיק הוא גדול ורב מאד, רק שהוא לעתיד לבוא, וזה שאמר של צדיקים דייקא למחזיק הוא לעתיד לבוא, ואינו מיותר תיבת של צדיקים וכו'.

*

לפני מי אתה עתיד ליתן דין (פ"ג מ"א), מקודם על שלא קיים המצוה כלל ואחר כך חשבון מה שמפסיד המצוה בשביל זה שעשה המצוה בשביל השכר. על דרך (פ"ב מ"א) והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה.

* * *

ב'

אלו המאמרים מובאים בספר "נחל אשכול"

להמגיד הנפלא רבי חיים עוזר הכהן זצ"ל מבראדי

נדפס ברין תקס"ט – והוא ספר נדיר

לא נחתם דינם אלא על הגזל (רש"י בראשית ו, יג ד"ה כי מלאה) שמעתי בשם המ"מ רבי משה דק"ק זאלאזין דלכאורה מאין הוציא זאת רש"י מהפסוק, ואמר דקשה לרש"י הא קי"ל אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, וא"כ כאן האיך לא ענש הקב"ה בתחלה לאותו דור בממונם, רק עושה אשר זמם הכל בפעם אחת מאדם עד בהמה, ע"כ פירש"י לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, וא"כ לא קשה מידי למה לא ענשם בממונם, דהא תינהם אהי' הממונ שלהם כשר, ע"כ היה להם לתרופה לפדיון

לו

